

NWSA-HUMANITIES

Received: January 2012
Accepted: September 2012
Series : 4C
ISSN : 1308-7320
© 2010 www.newwsa.com

Taşkın Deniz
Karabuk University
taskindeniz@karabuk.edu.tr
Karabuk-Turkey

BÜYÜK ORTA DOĞU PROJESİ - NATO VE G8 İLİŞKİSİ

ÖZET

Siyasi ve sosyo-ekonomik özellikleri ile çok boyutlu ve uzun süreli bir proje olan BOP kapsamı içerisine, çok sayıda devlet girmektedir. Devletlerin hepsinin de, ABD'nin enerji kaynaklarını kontrol altında tutmasına yönelik çıkarları ile örtüşen ülkeler olduğu dikkat çekicidir. ABD açısından projenin önemini; Ortadoğu'da enerji kaynaklarının denetiminin sağlanması, silah ticareti için yeni pazarların oluşturulması, İran'ın kontrol altına alınarak İsrail'in bölgedeki güvenliğinin pekiştirilmesi, Rusya'ya karşı nüfuzun kaybedilmemesi meydana getirmektedir. Bu amaçları ile proje; Ortadoğu'nun siyasi, sosyo-ekonomik ve stratejik açıdan ABD'nin etkisi alanına girmesini öngören mekansal bir düzenlemeyi ifade etmektedir. Ortadoğu'ya demokrasi götürme amacı taşıdığı öne sürülerek uygulanan projenin aslında enerji kaynaklarının ucuz ve güvenli arzının sağlanması temelli olduğu ortadadır. Irak ve Afganistan'daki gelişmeler ile Arap Baharı sürecinde yaşananlar, bu durumun kanıtlarıdır. G8 ve NATO gibi uluslararası örgütler, ABD merkezli çıkarları doğrultusunda hareket ederek projenin uygulanabilirliği üzerinde önemli rol oynamaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Coğrafya, Büyük Orta Doğu Projesi, Nato, G8, Türkiye

BIG MIDDLE EAST PROJECT-THE RELATIONSHIP BETWEEN NATO AND THE G8

ABSTRACT

So many states can be considered within the BOP frame which is a multidimensional and long term Project with its political and socio-economic features. It is noticeable that all of these states have overlapping benefits with USA's energy resources dominance. The importance of the Project in terms of U.S.A is constituted by; providing the inspection of energy resources in the Middle East, forming new markets for weapon trade, securing Israel in the region by controlling Iran and not losing the efficiency towards Russia. Project, with these aims expresses a spatial organization estimating The Middle East being under controll of USA in terms of political, socio-financial and strategic features. It is clear that the Project applied with a claim of bringing democracy to the Middle east is actually based on supplying the energy resources with cheap and confidential ways. The developments in Iraq and Afganistan and the experiences along with the Arabic Spring are the proofs of this situation. International associations like G8 and NATO behave on behalf of the US benefits and they have significant roles over the applicability of the Project.

Keywords: Political Geography, Big Middle East Project, Nato, G8, Turkey

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Günümüzün en önemli enerji kaynakları olan petrol ve doğalgazın belirli sahalarda bulunması, bu sahalar üzerinde kurulu devletlerin mekanlarına yönelik siyasi, sosyo-ekonomik ve askeri girişimleri artırmıştır. Bu sahalardan biri de, Ortadoğu'dur.

ABD ve müttefikleri tarafından Ortadoğu'nun yeniden şekillenmesi üzerine kurulu olan Büyük Ortadoğu Projesi, günümüzde sınırları sürekli genişleyen bir boyuta ulaşmıştır. Projenin kapsama içerisine alınan devletlerin hepsinin de, ABD açısından, stratejik enerji kaynaklarının kontrol altında tutulmasına yönelik milli çıkarları ile örtüşen ülkeler olduğu dikkat çekicidir.

Projenin mali açıdan çok masraflı olacağını ve aynı zamanda projenin uygulanabilirliği açısından askeri güce ihtiyaç duyulacağını düşünen ABD, söz konusu sıkıntıları aşmak amacı ile kendisine ortak oluşumlar aramaya girişmiştir (Kissenger, 2000:244). Bu noktada NATO ve G8 ön plana çıkmıştır. 2004 yılında düzenlenen G8 Zirvesi ile de ABD, arzu ettiği Batılı devletleri ve NATO'yu BOP'a ortak etmeyi başarmıştır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

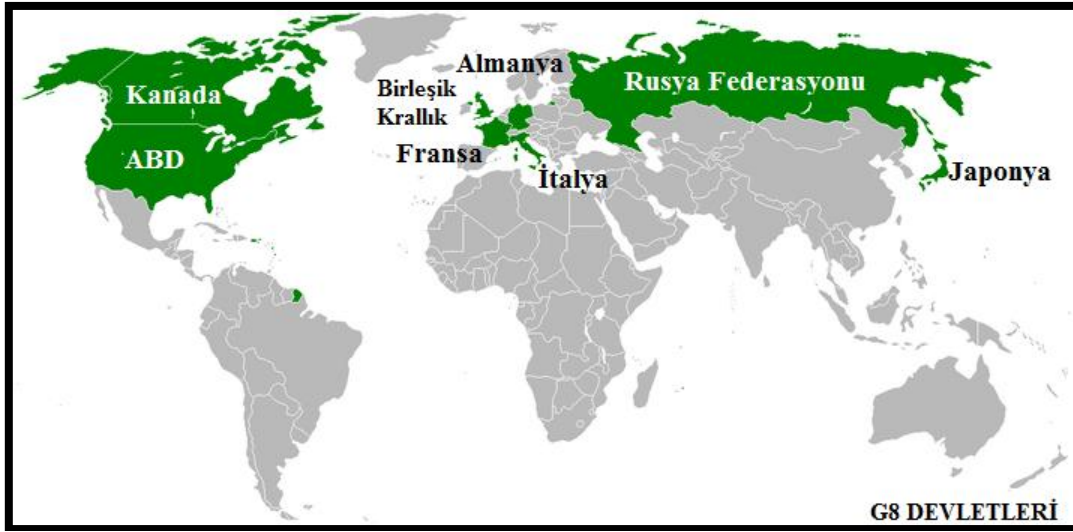
Özellikle son 20 yıldır varlığı tartışılan NATO ile küresel siyasi ve sosyo-ekonomik gelişmelerde ön planda olan G8 devletlerinin Büyük Orta Doğu Projesi kapsamındaki mevcut durumlarını ortaya koymak, bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu açıdan NATO ve G8 devletleri ile BOP ilişkisine değinilmiştir

Çalışmanın amacı doğrultusunda yerli ve yabancı literatür çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Cordesman (*The Transatlantic Alliance: Is 2004 The Year of The Greater Middle East?*), Evans ve Newnham (*Dictionary of International Relations*), Fisceher (*Küresel Güvenlik ve Nato*), Johnson ve Zenko (*All Dressed Up and No Place to Go: Why NATO Should Be on the Front Lines in the War on Terrorism*) ve Kissenger'a (*Years Of Renewal*) ait yabancı; Baydil (*Sovyetlerin Yıkılmasından Sonra Nato'nun Yeni Hedefleri İle Ortadoğu Bölgesi Arasındaki İlişkiler Üzerinde Jeopolitik Bir Değerlendirme*), Günal (*Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye*) ve Yılmaz'a (*Güç ve Politika*) ait yerli kaynaklara ulaşılmıştır.

Siyasi coğrafyaya ilişkin sonraki çalışmalara öncülük ve kaynaklık edecek olması, çalışma için önem ifade etmektedir. Çalışmanın gerçekleştirilmesi aşamasında özellikle tarihi olayların açıklanmasında sistematik bir tutum izlenmiştir. Aynı şekilde konuların mekana ilişkin değerlendirilmesinde bölgesel bir yaklaşım ele alınmıştır. Harita ve fotoğraflar ile anlatıma görsellik katılmıştır.

3. G8 VE BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ (G8 AND BIG MIDDLE EAST PROJECT)

Örgüt 1975 yılında ABD - İngiltere - Almanya - Fransa - Japonya ve İtalya tarafından kurulmuş, 1976 yılında Kanada'nın da katılımıyla G7 adını almıştır. 1997 yılında Rusya'nın da katılımıyla G8 adını alan örgüt, her yıl Devlet Başkanları, Dışişleri Bakanları ve Hazine Bakanları düzeyinde toplanmaktadır (Şekil 1). G8 devletleri, nüfus açısından dünya nüfusunun yaklaşık %15'ini oluşturmalarına karşın dünya ekonomisinin yaklaşık %50'sini meydana getirmektedirler. Her yıl G8'e üye devletler, sırası ile başkanlık görevini üstlenir. Başkanlığı alan üye devlet, örgütün o yılki gündemini belirler ve toplantı için ev sahipliği yapar.

Şekil 1. G8 Devletleri (Figure 1. G8 States)

G-8 devletleri, 8-10 Temmuz 2004 tarihlerindeki toplantısını ABD'nin Georgia Eyaleti Sea Island beldesinde yapmıştır. Toplantıya "Demokratik Ortak" sıfatı ile Türkiye; Irak, Afganistan, Bahreyn, Yemen, Gana, Uganda, Mısır ve Suudi Arabistan davet edilmiştir. Ancak Mısır ve Suudi Arabistan toplantıya katılmamışlardır. Toplantı sonucunda Türkiye, İtalya ve Yemen'le birlikte BOP çerçevesinde oluşturulan 'Demokrasi Yardım Diyalogu (DYD)'nun eş başkanlığını üstlenmiştir. Söz konusu oluşum, demokratikleşme çabalarına destek vermek amacıyla hükümet temsilcileri ile sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirerek deneyim paylaşımı dahil olmak üzere işbirliği ortamı sağlamayı amaçlamaktadır (Günel:160). Zirvede yaşanan asıl önemli gelişme ise, BOP'un resmen dünyaya açıklanması, projenin G8 devletlerinin ortak bir kararı olduğunun ve NATO'ya ait bir girişim olacağına ilan edilmesidir. Zirvede BOP ile ilgili olarak alınan kararlar şu şekilde özetlenebilir;

- Büyük Ortadoğu Projesi sadece ABD projesi olarak algılanmamalı, Avrupa'nın da destek verdiği bilinmelidir. G8 ve BOP ilişkisine ABD eski başkan yardımcısı (2001-2009) Dick Cheney şöyle bir açıklama yapmıştır: "Özgürlüğü hedefleyen atılğan stratejimiz, Ortadoğu'da reform peşinde olan ve bu uğurda fedakarlık yapanları desteklememizi gerektiriyor. Dünyanın her yerindeki ve özellikle G8 kapsamındaki müttetiklerimizi bu çabamızı desteklemeye çağırıyoruz." (www.yarindergisi.com./kösebalaban; Kaynak (2004:33). Bu açıklama siyasi coğrafya açısından mekansal paylaşımlar konusunda izlenen politikaların ne denli hassas olduğunu ortaya koymaktadır.
- Proje, kısa süre içerisinde uygulanarak sonuçlandırılacakmış gibi düşünülmemelidir. Aksine değişen dünya şartlarına göre sürekli güncellenerek uzun yıllar devam ettirilecektir.
- Proje, uzun süreli olduğundan ve birçok sosyo-ekonomik alanı (demokrasi, insan hakları, eğitim, sağlık, savunma ve ticaret gibi) kapsadığından dolayı zirveye katılan devletlerin fikir alışverişinde bulunması önemlidir.
- Proje kapsamına giren her devletin etnik, dini, siyasi ve ekonomik yapıları çeşitli özellik ve büyüklükte olabileceğinden dolayı, projenin başarıya ulaşabilmesi için taviz verilmemesi ve proje aşamalarının her ülkede farklı zaman ve şartlarda

uygulanması gerekmektedir. Tüm bunları da tek bir devlet gerçekleştiremez.

- İsrail - Filistin sorununun çözülmesi için gerekli girişimler başlatılacaktır.

26-27 Mayıs 2011'de Fransa Deauville'de düzenlenen G8 zirvesinde ise Arap Baharı üzerine bir bildiri yayımlanmıştır. Ortadoğu'da yaşanan dönüşümün desteklenmesi için bölge devletlerine destek verilmesi amacıyla Gine, Nijer, Mısır ve Tunus Başbakanları ile Arap Birliği Genel Sekreteri'nin de katılımıyla *Deauville Ortaklığı* oluşturulmuştur. Ortaklık aracılığıyla; kısa vadede bölge devletlerinin ekonomik ve sosyal reformlarının desteklenmesi, bu sayede hukuk devleti düzeninin kurulması ve ekonomik istikrarın sağlanıp güçlü demokrasilere geçişin kolaylaştırılması hedeflenmiştir. Uzun vadede ise ortaklığın bölgedeki tüm devletlere açılması ve demokratik yönetimlere geçişte tüm devletlere destek verilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Arap Baharı sürecinde etnik grupların demokrasi isteklerindeki kararlılıkları ve ekonomik modernleşme için gösterdikleri çabaların memnuniyet verici olduğu dile getirilmiştir. Tüm bu gelişmelerde finansal kurumların, BM ajanslarının, özel sektörün ve sivil toplum örgütlerinin G-8 devletlerine destek vermeleri istenmiştir (Declaration of the G-8 on the Arab Spring, G-8 Summit of Deauville, May 26-27, 2011).

Deauville ortaklığı kapsamında, Arap Baharı devletlerine yapılan ve yapılacak olan yardımları görüşmek üzere 10 Eylül 2011 tarihinde G-8 liderliğinde Fransa'nın Marsilya kentinde toplantı düzenlenmiştir. Toplantıda G8 devletleri ve uluslararası kurumlar, Arap Baharı sürecinden doğrudan etkilenen devletlere yaptıkları yardımları iki katına çıkarma kararı almışlardır. Yapılacak yardımların o an için ortaklığa katılmış olan Mısır, Tunus, Fas ve Ürdün ile sınırlı olması kararlaştırılmıştır. Kuveyt, Katar, Suudi Arabistan, BAE ve Türkiye ise söz konusu devletlere ekonomik ve siyasi konularda destek olmak üzere bu ortaklığa katılmışlardır. Ayrıca Avrupa Yatırım Bankası da bu devletlere yapılacak mali desteği 2013 yılı sonuna kadar 7,5 milyar \$'a ulaştıracağını garanti etmiştir (Deauville Partnership Finance Ministers Meeting Communiqué - Marseille, September 10, 2011).

Sonuç olarak G8, oluşturdukları Deauville ortaklığı çerçevesinde, BOP kapsamında yer alan ve Arap Baharı sürecinde öne çıkan devletlerde yaşanan dönüşümü mali açıdan desteklemektedirler. Böylece yeni oluşumların yaşanacağı bölgede şimdiden söz sahibi olmaya çalışmaktadırlar. Bu durum aynı zamanda; G8 devletlerinin liderliğinde şekillenecek bir Ortadoğu anlamına da gelmektedir. Böyle bir Ortadoğu ise hem enerji arzının hem de İsrail'in güvenliğinin sağlanmasını ifade etmektedir.

4. KUZEY ATLANTİK PAKTI (NATO) VE BÜYÜK ORTA DOĞU PROJESİ (NATO AND BIG MIDDLE EAST PROJECT)

NATO, ABD öncülüğünde kapitalist sistem ile yönetilen devletlerin SSCB liderliğinde sosyalist sistem ile yönetilen devletlere karşı 4 Nisan 1949 tarihinde savunma amaçlı kurduğu askeri bir örgüttür. Kuruluşunda NATO'nun görev alanı esas olarak, SSCB nedeniyle Atlantik Bölgesi olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda NATO aslında, Avrupa'daki müttefiklerinin ordularını olası bir savaş durumunda ABD'ye bağlayan ve onunla birlikte hareket etmesini temel alan askeri bir kurumdur. Kuruluş amacı ve görev alanı kapsamında NATO, soğuk savaş dönemi süresince ABD ve müttefikleri için hizmetini devam ettirmiştir.

1990'ların başında, kuruluş nedeni olan sosyalist devletlerin oluşturduğu Doğu Bloğu'nun çökmesi ile birlikte NATO'nun da varlığı

tartışılmaya başlanmıştır. Çünkü SSCB'nin dağılması ile birlikte NATO bünyesinde yer alan Avrupa devletleri, ABD kalkanından çıkıp artık kendi yollarını çizerek ilerleme kararı almıştır. ABD ise NATO'nun mutlaka devam etmesini istemekteydi. Bunun nedeni de, NATO'ya ihtiyaç duyulan Ortadoğu, Kuzey Afrika, Balkanlar ve Kafkaslar gibi sorunlu bölgelerin hala var olmasıdır. NATO'nun varlığına ilişkin tartışmaların sürdüğü esnada ABD'nin isteği gerçekleşmiş; Balkanlarda Yugoslavya'nın parçalanma sürecine girmesi ve Sırp lar nedeniyle Bosna-Hersek'de insanlık dramının yaşanmaya başlanması, NATO'nun rolü ve gerekliliği konusundaki tartışmaları engellemiştir. Çünkü yaşanan olaylara ABD ve Avrupalı müttefikleri, NATO'nun imkanlarını kullanarak müdahale etmiştir.

Balkanlarda yaşanan olayları NATO'nun geleceği açısından fırsata çeviren ABD; Avrupalı müttefiklerinin ve BOP kapsamında yer alan devletlerin askeri açıdan güçlenmelerini engellemek, kendisine karşı oluşabilecek tehditleri NATO'nun imkanları ile yok etmek ve Ortadoğu gibi enerji kaynakları açısından stratejik önem taşıyan bölgelere hızla ulaşabilmek amaçları ile 1990'larda NATO'da kapsamlı yapılanmalar gerçekleştirmiştir. Örneğin; NATO'nun tehdit değerlendirmeleri, görevleri, kurumsal yapısı vb. pek çok konuda yeni belirlemeler ve oluşumlar gerçekleştirilmiştir.

23-25 Nisan 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Washington Zirvesi'nde "Yeni NATO Konsepti" kabul edilmiştir (www.birben.net/bop_ve_nato.htm). Alınan kararlar şu şekilde özetlenebilir;

- NATO, kapsamı dışında yer alan sahalardaki askeri harekatlarda kullanılabilir.
- NATO; kitle imha silahları, uluslararası terör ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi küresel sorunların çözümünde kullanılabilir.
- Askeri hareket ve savaş kararları, BM kararlarına bağlı olmaksızın NATO'da alınmalıdır.
- NATO bünyesinde "Çokuluslu Görev Kuvvetleri" kurulmalı ve bu kuvvetler askeri harekatlarda kullanılmalıdır.
- NATO'ya küresel boyutlarda ekonomik, politik, demokratik ve stratejik görevler verilmelidir.
- ABD, Kanada ve Avrupa arasında bu ülkelerin hayati çıkarlarını etkileyecek konularda transatlantik bağ kurulmalıdır.
- Avrupa'daki stratejik denge korunmalıdır.

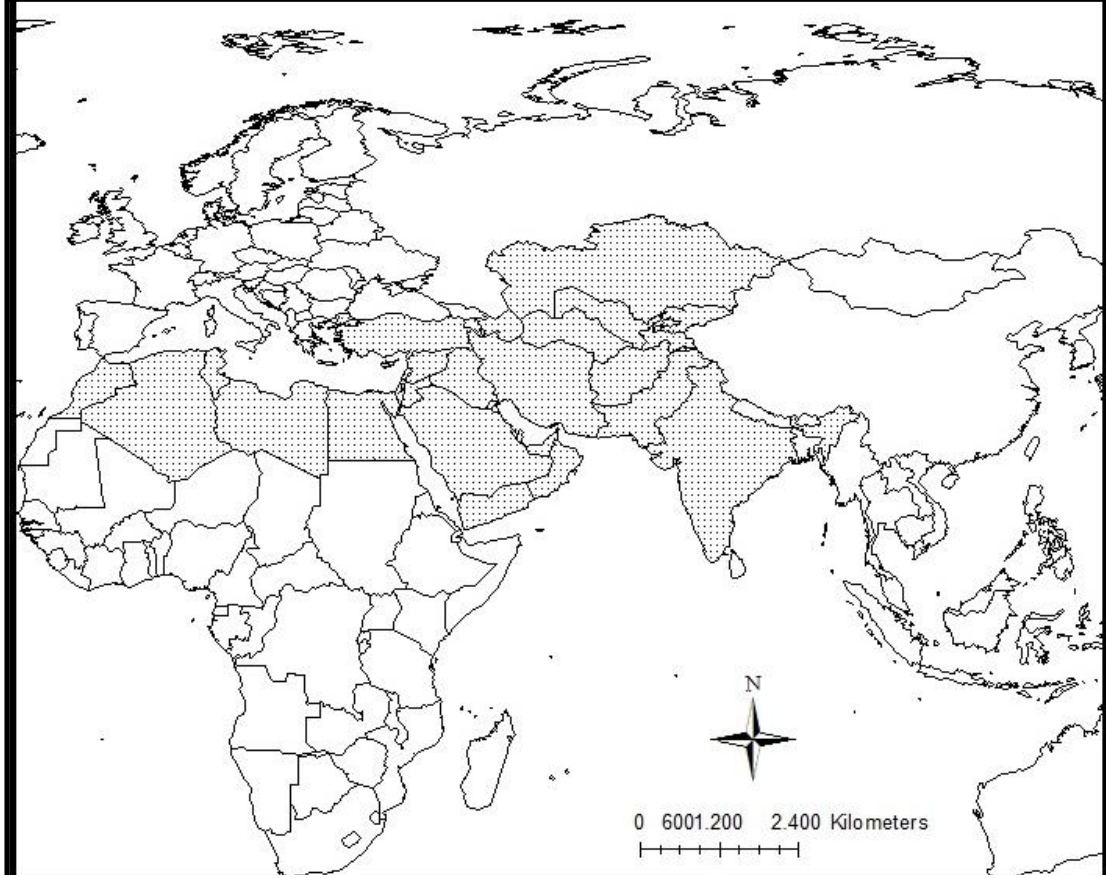
Alınan bu kararlar ile hem ABD açısından NATO'nun geleceğinin teminat altına alınması sağlanmış hem de ittifaka ek görevler yüklenmiştir. Örneğin; Avrupa güvenliği için tehdit oluşturan bölgesel ve etnik çatışmalarla mücadele görevi gibi. Ancak NATO'nun varlığını devamlı kılacak asıl gelişme ise, 11 Eylül Saldırıları olmuştur.

Terörizm sorunu, 11 Eylül Saldırıları ertesinde 21. yüzyılın en önemli tehditlerinden biri olarak algılanmaya başlanmıştır. Tehdidin ulusal sınırları aşarak küresel bir boyuta ulaşması, beraberinde terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği arayışlarını eskiye oranla daha fazla gündeme getirmiştir. Bu arayışın bir sonucu olarak çeşitli uluslararası kurumlar, terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğini sağlama konusunda ön plana çıkmaya başlamışlardır. Bu kurumlardan biri de, NATO olmuştur (<http://www.usakgundem.com/16/nato-39-nun-yeni-g%C3%B6revi>).

11 Eylül Saldırılarının hemen ardından ABD, NATO'ya başvurarak, "Bir ittifak üyesinin saldırıya uğraması durumunda onun savunmasına diğer üyeler de katılır." ibaresinin yer aldığı NATO Anlaşması'nın 5. maddesinin uygulanmasını istedi ve bunu da sağladı (Johnson ve Zenko, 2002/03:50). Bu kapsamda NATO bünyesinde oluşturulan çok uluslu

görev kuvvetleri, ABD ile birlikte 7 Ekim 2001 tarihinde Afganistan'ı işgal etmiştir. Böylece NATO ilk kez görev sahasının dışına çıkmıştır. Diğer bir ifade ile BOP, NATO kapsamına resmen alınmıştır.

Şekil 2. Türkiye ve BOP Kapsamında Kabul Edilen Ülkeleri Gösteren Bir Harita

(Figure 2. A Map Showing the Countries of Turkey and the BOP Considered within the Content)

Terörle mücadelede NATO'nun en önemli ve sistemli adımları ise 21-22 Kasım 2002 Prag Zirvesi'nde atılmıştır. Bu zirvede NATO'nun terörizmle mücadelede uygulamaya koyacağı mekanizma ve programların esasları tespit edilmiştir. Söz konusu programlar içerisinde Prag Yetenekler Taahhüdü (PYT / PCC-Prag Capabilities Commitment)', 'Sivil Acil Eylem Planı (Civil Emergency Planning)', 'Terörizme Karşı Ortaklık Eylem Planı (Partnership Action Plan Against Terrorism)', 'NATO Müdahale Gücü (NATO Response Force)'nün oluşturulması ve 'Terörizmle Mücadelede Askeri Konsept (The Military Concept for Combating Terrorism)'in belirlenmesine ilişkin kararlar yer almaktadır. Tespit edilen bu yeni politikalar dâhilinde NATO, 11 Eylül'den bu yana, terörizmle mücadeleye katkıda bulunma konusunda bir hayli yol almıştır (<http://www.usakgudem.com/16/nato-39-nun-yeni-g%C3%B6revi>).

28-29 Haziran 2004 tarihinde gerçekleştirilen NATO İstanbul Zirvesi, ABD açısından NATO'nun varlığının sürdürülebilirliği ve BOP kapsamında etkinliğinin dünya kamuoyuna duyurulması açısından dönüm noktası olmuştur. ABD'nin baskısı ile İstanbul zirvesinde, BOP kapsamında gerçekleştirilecek askeri faaliyetlerde NATO'ya daha çok

rol verilmesi ve Irak'lı polisleri NATO'nun eğitmesi kararları alınmıştır. Böylece NATO, BOP kapsamındaki etkinliğini pekiştirmiştir.

Yapısal oluşumu yenilenen NATO-BOP ilişkisi çerçevesinde düşünüldüğünde, Türkiye'nin önemi daha da artmaktadır. Mekansal açıdan Ortadoğu'ya en yakın NATO üyesi ülke, Türkiye'dir. Bu nedenle Türkiye; Ortadoğu'ya yönelik her türlü girişimin merkezinde yer almakta, gerek NATO ile ilgili görevlendirmelerde gerekse de ABD ile ortak girişimlerde önemli roller üstlenmek durumunda kalmaktadır.

NATO ve BOP ilişkisinin kademeli olarak dünya kamuoyuna açıklanmasından sonra NATO - BOP ilişkisinde NATO'nun önemine ilişkin açıklamalar basın ve medyada sıkça yer almaya başlamıştır. Örneğin; ABD'nin NATO Eski Büyükelçisi Nicholas Burns, 19 Ekim 2003'te Prag'da yaptığı konuşmada şunu ifade etmiştir: "NATO artık Büyük Ortadoğu hedefine kilitlenmelidir." NATO'nun önemini Amerikan eski senatörü (2008) Chuck Hagel ise şu şekilde dile getirmiştir: "11 Eylül saldırıları, NATO'nun amaçlarına berrak bir çehre kazandırmıştır. Bugün NATO'ya ve genel olarak dünyaya gelen en büyük tehdit; uluslararası terörist gruplardan, şebekelerden ve bu grupların kitlesel imha silahlarını elde etme ve kullanma potansiyelinden gelmektedir. Bu nedenle 21. yy'ın ilk yarısında NATO'nun stratejik anlamda odaklanacağı saha Ortadoğu, Irak, Afganistan, Akdeniz, İsrail ve Filistin olacaktır."

SSCB'nin dağılması ve soğuk savaş döneminin bitmesi ile NATO'nun varlık sebebinin ortadan kalkmış olmasına rağmen, ABD'nin küresel hedefleri doğrultusunda, NATO'nun kendisine yeni bir hedef belirlediği ve böylece varlığını sürdürmeye karar verdiği anlaşılmaktadır (Baydil, 2010:5). Bu kapsamda NATO bir yandan hareket alanını genişletmiş diğer yandan kuvvet ve komuta yapısındaki değişimlere de hız vermiştir. NATO'nun yeni misyonu, çatışma riski yüksek bölgelerdeki gelişmelerin yol açabileceği olumsuzlukları engelleyecek ve Batılı güçlerin çıkarlarının tehdit edilmesini önleyecek bir mekanizmaya bürünmek olarak belirlenmiştir (Yılmaz, 2008:562). Uluslararası ilişkiler ve petrol konusunda uzman olan Anthony Cordesman, Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi (CIS) için kaleme aldığı makalesinde NATO-BOP ilişkisi için şunları söylemektedir; "ABD'ye göre Büyük Orta Doğu, sadece ABD'nin sorumluluğu değil, aynı zamanda tüm Batı'nın sorumluluğundadır. Amerika'ya göre Batı'nın anlaması gereken NATO'nun gücünün sadece teorik anlamda değil, aynı zamanda gerçek anlamda da Büyük Orta Doğu Projesi için kullanılması gerektiğidir. ABD'nin BOP girişimi dört başlıkta yoğunlaşmaktadır. Birincisi, NATO'nun Taliban'a karşı savaşta oynayacağı rolü ağır ve daimi bir şekilde arttırarak Afganistan'da bağımsız bir NATO merkezi kurmaktır. İkincisi, Irak'ta ki Amerikan askeri varlığını, askeri ve güvenlik takviyesi ile Avrupa'nın ekonomik ve politik çabalarıyla yönetilecek bir şekilde değiştirmektir. Üçüncüsü ise, Avrupa' da ki ABD güçlerinin Ortadoğu ve Merkezi Asya'da bir güç oluşturmak için yeniden yapılandırılmasıdır. Son girişim ise NATO'nun güç yapısının Büyük Ortadoğu Projesi çerçevesinde yeniden yapılandırılmasıdır (Cordesman, 2004, www.csis.org). Bu gelişmeler, NATO'nun BOP'da askeri güvenlik gücü olarak yer alacağını da işaretleridir (Fisceher, 26 Haziran, 2004). Nitekim bu durum 2011'in ilk aylarında yaşanan Libya müdahalesi ile kendisini belli etmiş ve NATO merkezli bir müdahale gerçekleşmiştir.

18 Nisan 2012 tarihinde NATO Genel Sekreteri Rasmussen tarafından yapılan açıklamada; 2001 yılından beri NOTA önderliğinde Afganistan'da sürdürülen mücadelenin 2014 yılında sona ereceği, bu süre içerisinde Afgan polis ve askerlerinin eğitiminin büyük ölçüde

gerçekleştirileceği ifade edilmiştir. Yapılan bu açıklama, NATO'nun BOP'taki etkinliğini yansıtan bir örnek olarak gösterilebilir.

Sonuç olarak NATO; enerji akışının devamlılığını sağlama ve güvenli bir ortam oluşturma hedefleri doğrultusunda, yeni görev alanı içerisine BOP kapsamındaki sahayı dahil etmiş ve etkisini de göstermeye başlamıştır.

5. SONUÇ (CONCLUSIONS)

Siyasi ve sosyo-ekonomik özellikleri ile çok boyutlu ve uzun süreli bir proje olan BOP kapsamı içerisine çok sayıda devlet girmektedir. Devletlerin hepsinin de ABD'nin enerji kaynaklarını kontrol altında tutmasına yönelik çıkarları ile örtüşen ülkeler olduğu dikkat çekicidir. Bu durum aslında, ABD'nin proje ile ilgili kendi çıkarlarına dayalı düşünce yapısını açıkça ortaya koymaktadır. Bu özellikleri ile proje, Ortadoğu'nun siyasi, ekonomik ve stratejik açıdan ABD'nin etkisi alanına girmesini öngören mekansal bir düzenlemeyi ifade etmektedir.

G8 devletleri, oluşturdukları Deauville ortaklığı çerçevesinde BOP kapsamında yer alan ve Arap Baharı sürecinde ön plana çıkan devletlerde yaşanan dönüşümü mali açıdan desteklemektedirler. Böylece yeni oluşumların yaşanacağı bölgede şimdiden söz sahibi olmaya çalışmaktadırlar. Bu durum aynı zamanda; G8'in liderliğinde şekillenecek bir Ortadoğu anlamına da gelmektedir.

NATO, Soğuk Savaş döneminin önde gelen uluslararası örgütlerinden biri olmuştur. Soğuk Savaş'ın bitimi ise bu örgütün varlığının devamına ilişkin soruları gündeme getirmiştir. Bir yanda Neorealist Kenneth N. Waltz gibi NATO'nun Soğuk Savaş'ın bitimiyle görevini tamamlayan bir örgüt olarak lağvedilmesi gerektiğini düşünenler, diğer yanda ise dönemin İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher gibi Sovyetler Birliği'nin yıkılmasına karşılık Rusya'nın askeri gücünün hala devam ettiğini ve çıkabilecek yeni sorunlara karşı NATO'nun varlığının devam ettirilmesi gerektiğini savunanlardan oluşan iki farklı görüş belirlemiştir (Evans ve Newnham, 1998:352-353). Yılmaz ve Baydil'in de belirttiği üzere NATO'nun yeni misyonu, ABD'nin güvenliği açısından risk teşkil eden bölgelerde yaşanabilecek gelişmeleri engellemek ve bu esnada müttefiki Batılı güçlerin çıkarlarını da korumaktır.

G8 üyesi devletler, projenin siyasi ve sosyo-ekonomik gelişimi üzerinde etkili olurken; NATO ise proje kapsamında gerçekleştirilen askeri müdahaleler ve sonrasında ki güvenlik konularında ön planda olmaktadır.

G8 ve NATO güdümünde şekillendirilmeye çalışan BOP, bir gün gelirde istenilen şekilde sonlandırılırsa, o zaman G8 devletleri arasında nasıl bir paylaşım gerçekleşecek? ABD-Rusya çekişmesi nasıl bir stratejiye bürünecek? Ortadoğu devletlerinin geleceği nasıl şekillenecek? ve hepsinden de öte BOP kapsamında yaşayan yüz milyonlarca masum insanı nasıl bir gelecek bekleyecek? soruları cevaplanmış olacaktır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Baydil, E., (2010). *Sovyetlerin Yıkılmasından Sonra Nato'nun Yeni Hedefleri İle Ortadoğu Bölgesi Arasındaki İlişkiler Üzerinde Jeopolitik Bir Değerlendirme*, Kırgızistan: Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 19, Mart 2010.
- Cordesman, A., (2004). *The Transatlantic Alliance: Is 2004 The Year of The Greater Middle East?*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 2004.
(<http://www.csis.org>).
- *Declaration Of The G-8 On The Arab Spring, G-8 Summit Of Deauville, MAY 26-27 2011.*
- *Deauville Partnership Finance Ministers' Meeting Communiqué - Marseille, September 10, 2011.*
- Evans, G. and Newnham, J., (1998), *Dictionary of International Relations*, Penguin Boks, Sayfa: 352-353, London:
- FİSCEHER, Joschka, *Küresel Güvenlik ve Nato*, www.sendika.org/yazi.php?yazi, 26 Haziran 2004.
- Günal, A., *Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye*, Sayfa: 156-164, (<http://eab.ege.edu.tr/pdf/4/C4-S1-2-%20M15.pdf>)
- Johnson, R. and Zenko, M., (2002). *All Dressed Up and No Place to Go: Why NATO Should Be on the Front Lines in the War on Terrorism*, Parameters, Sayfa: 50, Kış, 2002/03.
- Kaynak, M., Gürses, E. ve Bilgin, F, (2004). *Büyük Ortadoğu Projesi*, İstanbul: İlk Yayınları.
- Kissenger, H., *Years Of Renewal*, Easton Press, New York, 2000.
- THE WASHINGTON POST, 7 Ağustos 2003.
- Yılmaz, S., (2008), *Güç ve Politika*, İstanbul: Alfa Yayınları.

İNTERNET ADRESLERİ (INTERNET ADDRESSES)

- www.birben.net/bop_ve_nato.htm
- www.usakgundem.com/16/nato-39-nun-yeni-g%C3%B6revi.
- www.yarindergisi.com./kösebalaban